

ГРОМАДСЬКА
РАДА ПРИ
МЗС УКРАЇНИ

Razumkov
centre

Hanns
Seidel
Stiftung

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: СТАН, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Думки і позиції експертів

Квітень 2025

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: СТАН, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

(Думки і позиції експертів)

Експертне дослідження, проведене у квітні 2025 р. Центром Разумкова та Громадською Радою при МЗС України за підтримки Фонду Ганса Зайделя, сфокусоване на тенденціях, особливостях і пріоритетах європейської інтеграції України в умовах широкомасштабної російської агресії¹. Це дослідження є продовженням попереднього спільного проєкту, присвяченого проблемам зовнішньої політики України².

Європейський напрям у зовнішній політиці Києва нині набуває пріоритетного, стратегічно важливого значення з багатьох причин. Зокрема, з приходом Д. Трампа до влади кардинально змінилася зовнішня політика Вашингтона, у т. ч. на українському напрямі. Нині під питанням як політико-дипломатична солідарність і підтримка США України, так і військово-фінансова допомога з боку американського партнера. За таких умов, Європа де-факто стає ключовим союзником України у протистоянні російській інтервенції. Водночас Київ вийшов на фінішну пряму євроінтеграції – йдеться про відкриття переговорного процесу щодо вступу України до ЄС у першому півріччі 2025 р. під час головування Польщі в Євросоюзі.

У рамках цього опитування представники експертної спільноти оцінювали євроінтеграційну політику української влади, окреслювали проблеми на шляху до ЄС, характеризували допомогу європейських країн у протистоянні країні-агресору. У цьому плані привертають увагу думки респондентів про ефективність переговорного процесу щодо припинення війни в Україні. Своєю чергою, цікавими є думки й прогнози фахівців стосовно подальших перспектив приєднання України до євроспільноти.

Загалом результати проведеного дослідження дають підстави для наступних узагальнень і висновків.

РУХ УКРАЇНИ ДО ЄС: ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ

Європейська інтеграція є пріоритетним напрямом зовнішньої політики України. Як зазначалося вище, з огляду на проблемну та суперечливу трансформацію зовнішнього курсу Вашингтона, ускладнення геополітичної ситуації у світі, особливого значення для України в умовах широкомасштабної війни набуває політична солідарність і військово-фінансова підтримка ЄС і країн Європи. Зростає стратегічна вага та важливість набуття членства в Євросоюзі, зокрема, відкриття у першому півріччі 2025 р.

практичного переговорного процесу про вступ до ЄС.

Більшість (83,7%) опитаних експертів позитивно або скоріше позитивно оцінюють євроінтеграційну політику української влади. Загалом для цього є підстави – країна в умовах війни продовжує проєвропейські реформи в різних сферах, адаптує національне законодавство до європейських норм, поглиблює секторальне співробітництво з Брюсселем, виконує положення Угоди про асоціацію. Оцінюючи діяльність офіційного Києва на євроінтеграційному напрямі, слід звернути увагу на наступні

¹ Експертне опитування проведене з 31 березня по 9 квітня 2025 р. в рамках проєкту «Експертно-аналітична підтримка МЗС України та розвиток публічної дипломатії в контексті європейської інтеграції», який здійснюється за підтримки Представництва Фонду Ганса Зайделя. Було опитано 86 експертів у різних областях України та м. Києві – народні депутати, представники міністерств, регіональних органів влади, державних і неурядових дослідницьких структур, викладачі вищих закладів освіти, незалежні експерти, науковці.

² Особливості і пріоритети української дипломатії в умовах війни (думки та позиції експертів) – грудень 2024 р., Центр Разумкова, – <https://razumkov.org.ua/images/2024/12/19/2024-PASHKOV-SOCIO-ZP-3.pdf>.

важливі обставини. **Перше.** Порівняно з попереднім періодом, під час широкомасштабної агресії якісно змінились активність і рівень контактів Україна–ЄС. Загалом є підстави говорити про створення нової якості відносин Києва та Брюсселя. Інтенсивні регулярні перемовини та консультації, взаємні візити та спільні заходи стали усталеною політичною практикою. Зокрема, наприклад, лише за два дні – 16–17 січня Україну з візитами відвідали: Прем'єр-міністр Великої Британії, Міністр оборони Італії, делегація депутатів Парламенту Словаччини, керівники МЗС Нідерландів, Румунії, Словенії, Хорватії, Албанії, Боснії та Герцеговини, Молдови, Північної Македонії, Туреччини та Чорногорії. У лютому в Києві відбулось спільне засідання уряду України та Єврокомісії. У березні Україна брала участь у двох засіданнях Європейської ради, присвячених українському питанню, відбулась низка перемовин політиків і військових у рамках «коаліції рішучих», а 31 березня Київ відвідали керівники парламентів 17 європейських держав у рамках саміту «Буча-2025». Паралельно тривали консультації на різних рівнях, міжвідомчі перемовини тощо. Загалом у відносинах Києва та Брюсселя сформована солідарна атмосфера довірчого діалогу й доброзичливих особистих контактів.

Друге. До активу української влади на європейському напрямі можна віднести те, що починаючи з червня 2022 р. (після отримання статусу кандидата на вступ і пакету рекомендацій Єврокомісії), українська сторона запровадила «турборежим» проєвропейських реформ. За останні роки було здійснено ряд важливих кроків на європейському напрямі, серед яких – оновлення та перезавантаження вищих судових органів і антикорупційних інститутів, ухвалення пакетів базових законів з адаптації національного законодавства до європейських норм у різних сферах. Зокрема, у 2025 р. Президент України підписав євроінтеграційний Закон про створення Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду; Верховна Рада підтримала урядові законопроекти, що запроваджують до українського законодавства європейські норми у сфері ринкового

нагляду, акредитації органів з оцінки відповідності та технічного регулювання; парламент також ухвалив закон із вдосконалення чинного законодавства щодо викидів парникових газів, а уряд затвердив Національний план управління відходами до 2033 р. тощо.

Своєю чергою, Київ і Брюссель узгодили спільні плани подальшої євроінтеграції України, зокрема, ЄС розраховує відкрити всі внутрішні ринки товарів для України до літа 2026 р., а у квітні 2027 р. – повністю інтегрувати український ринок електроенергії до європейського ринку. Також планується прискорити укладення угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів (АСАА), підключити Україну до Єдиної зони платежів у євро (SEPA).

Третє. Триває активна підготовка із забезпечення умов для відкриття практичного переговорного процесу про вступ до ЄС. Відбулась низка офіційних скринінгових сесій, що охоплюють ряд тематичних глав майбутніх перемовин (про це мова нижче). Паралельно, в рамках підготовки до вступу українська влада підготувала три дорожні карти у сферах верховенства права, реформи державного управління та функціонування демократичних інституцій. Говорячи про результативність просування України на шляху до ЄС, доцільно нагадати, що за підсумками спільного засідання уряду та Єврокомісії (лютий 2025 р.) Голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляйєн заявила: «Я надзвичайно вражена швидкістю та якістю, з якою Україна проводить реформи й робить всі необхідні складні кроки... Якщо Україна буде рухатись такими ж темпами, то вона потрапить до ЄС навіть раніше, ніж у 2030 р.»³ У ширшому сенсі думки й оцінки експертів свідчать про існуючу консолідацію влади та громадянського суспільства щодо вступу України до ЄС. Склалася ситуація національного консенсусу, коли провідні політичні сили, громадські організації, експертна спільнота, ЗМІ та в цілому суспільство підтримують рух до ЄС. При цьому в публічному дискурсі не спостерігається помітних антиєвропейських настроїв. Можна стверджувати, що війна, розв'язана російською імперією, прискорила євроінтеграційні процеси в Україні, сприяла

³ Голова Єврокомісії припускає, що Україна може вступити до ЄС раніше 2030 р. – Радіо Свобода, 25 лютого 2025 р., <https://www.radiosvoboda.org/a/news-fon-der-leyen-ukraina-vstup-es/33326526.html>.

проєвропейському об'єднанню нації, вкоренила ідею безальтернативності та незворотності руху до ЄС.

Водночас зрозуміло, що остаточний етап перемовин про вступ до ЄС не буде простим і безпроблемним. Які зовнішні та внутрішні фактори гальмують рух України до Євросоюзу?

Отже, **на думку 80,2% експертів просування до євроспільноти насамперед уповільнюється через внутрішні проблеми** (недостатні темпи реформ, незадовільна боротьба з корупцією тощо). У цьому плані слід зазначити, що останнім часом простежували певні позитивні зрушення, зокрема у сфері боротьби з корупцією. Відбулось оновлення та перезавантаження системи антикорупційних інститутів, затверджена державна антикорупційна програма. Україна з 2013 р. по 2023 р. хоча й повільно, але покращила на 11 пунктів позиції в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) і посідала 104 місце з-поміж 180 країн.

Водночас викликає занепокоєння те, що у 2024 р. Україна дещо втратила позиції в антикорупційній боротьбі й, набравши 35 балів зі 100 можливих, посіла 105 місце разом із Сербією⁴. У цьому плані слід згадати про негативний вплив публічних конфліктів довкола закупівель Міноборони, закупівель енергообладнання, викритих зловживань у системі медико-соціальних комісій, набуття фіктивної інвалідності працівниками окремих місцевих прокуратур тощо⁵. Відтак, проблема подолання корупції, що залишається у пріоритетах порядку денного, на жаль, набула особливої гостроти в умовах війни та потребує зосередження зусиль влади та суспільства. До проблемних моментів також слід додати недостатні темпи реформування системи судової влади. На жаль, тривожним сигналом є те, що за результатами соціологічних досліджень Центру Разумкова, громадяни переважно не довіряють державному апарату, прокуратурі, судам, антикорупційним органам тощо⁶.

Серед зовнішніх причин, що заважають євроінтеграції, **67,4% опитаних фахівців**

називають широкомасштабну агресію росії проти України, окупацію окремих територій, великі соціально-економічні, людські втрати України. Зрозуміло, що російська інтервенція є не лише загрозою українській державності та небезпечним зовнішнім фактором впливу на євроінтеграцію Києва, а й викликом безпеці Європи в цілому. Війна негативно позначилася на темпах єврореформ у різних сферах. Київ змушений акумулювати величезні політико-дипломатичні, фінансово-економічні, кадрові ресурси на протистоянні російській інтервенції. Зокрема, лівова частка бюджету спрямовується на оборонні потреби. При цьому війна, з одного боку, перетворила Україну на реципієнта міжнародної донорської допомоги, а з іншого — знизила інтерес й активність європейських бізнес-партнерів до розвитку контактів з країною, що воює, через ризики для інвестицій. На жаль, в умовах тривалої «війни на виснаження» європейська інтеграція вимушено забезпечується в обмеженому масштабі.

Своєю чергою, **34,9% фахівців серед негативних факторів відзначають гальмування євроінтеграції України з боку керівництва Угорщини**. Офіційний Будапешт здійснює відверто недружню (ворожу) політику щодо України та її євроінтеграції, незмінно блокує воєнну та фінансову допомогу ЄС Києву, зловживаючи правом вето, принципом консенсусу при ухваленні рішень у рамках ЄС. Причому мірою наближення переговорів про вступ України до ЄС, «угорський фактор» набуває все більшої гостроти та проблемності. Угорська влада блокує процедуру відкриття переговорів у рамках першого кластеру, роздмухуючи штучну проблему «захисту» прав угорської меншини в Закарпатті. Останнім часом В. Орбан, висуваючи ультиматуми ЄС, публічно заперечує можливість членства України в Євросоюзі. На початку літа влада Угорщини планує провести «опитування громадян» щодо вступу України до ЄС. Причому пакет документів для опитування містить брехливі, спотворені нарративи про Україну.⁷ Така руйнівна, проросійська політика угорського керівництва містить не лише небезпеку на українському напрямі, але є загрозою єдності ЄС. «Угорський фактор» послаблює та робить вразливими

⁴ Див.: Антикорупція на паузі (Україна в індексі сприйняття корупції 2024.), <https://cpi.ti-ukraine.org/>.

⁵ Там само.

⁶ Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, ставлення до виборів під час війни, віра в перемогу лютий-березень 2025 р.) – Центр Разумкова, <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia>.

⁷ Уряд Орбана запускає опитування угорців щодо членства України в ЄС. – Інтерфакс-Україна, 30 березня 2025 р., <https://interfax.com.ua/news/political/1059886.html>.

позиції європейського співтовариства на світовій арені.

Інші проблеми, що відзначають експерти, навряд чи можна вважати другорядними для української євроінтеграції. **Відтак, несприятливий вплив геополітичних та гео-економічних тенденцій у світі відзначили 33,7% респондентів.** Очевидно, насамперед ідеться про масштабні трансформації американської зовнішньої політики, які призвели до турбулентних, суперечливих процесів у геополітичній сфері та на світових фінансово-економічних ринках. За оцінками авторитетних фінансових інституцій тарифна політика Д. Трампа матиме негативні соціально-економічні наслідки геополітичного масштабу. Керівництво США, просуваючи силовим шляхом власні інтереси щодо країн-партнерів і міжнародних організацій, намагається сформувати нову американоцентричну систему міжнародних відносин. Руйнується як політико-ідеологічна єдність «колективного Заходу», спрямована на просування свободи та демократії, так і формат євроатлантичного партнерства. Водночас обмеження й ускладнення у фінансово-економічних контактах США та ЄС позначатиметься на ситуації в Євросоюзі та впливатиме як на європейську допомогу Україні у протистоянні російській агресії, так і в цілому на євроінтеграцію Києва до Євросоюзу.

Серед інших проблемних чинників 29,1% фахівців виокремлюють негативний вплив від ускладнення внутрішньої соціально-економічної ситуації в ЄС, 23,3% респондентів вказують на брак досвідчених фахівців у сфері євроінтеграції.

ДОПОМОГА ЄС ТА КРАЇН ЄВРОПИ У ПРОТИСТОЯННІ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

За результатами опитування щодо підтримки України з боку ЄС, експерти загалом позитивно характеризують діяльність Євросоюзу на українському напрямі, хоча ефективність допомоги в окремих сферах оцінюється по-різному. **Найвищу оцінку (4,5 бала)⁸ отримала політична солідарність**

і підтримка на міжнародних майданчиках. Ідеться про дипломатичну активність ЄС, просування резолюцій та заяв на захист України, а також участь у міжнародних коаліціях проти агресії РФ. Політична солідарність та консолідація країн ЄС відзначається як один із позитивних аспектів підтримки нашої держави.

Також позитивно (4,4 бала) оцінена респондентами допомога українським біженцям в європейських державах, які запровадили відповідні соціальні програми, забезпечили тимчасовий прихисток та системний захист, інтеграційні заходи та матеріальну підтримку українців.

Фінансова допомога ЄС отримала 4,1 бала, що свідчить про значущість для української економіки макрофінансових інструментів підтримки. Зокрема, ідеться як про фінансування в рамках багаторічного плану Ukraine Facility (в рамках якого Україна в березні отримала черговий транш у €3,5 млрд), так і допомогу через ініціативу G7 ERA. Вирішально важливою є європейська частка фінансування бюджету України. При цьому слід згадати про допомогу українському енергетичному сектору, гуманітарну підтримку ЄС та адресні транші країн ЄС тощо.

Загалом позитивно оцінюється європейське сприяння реформам в Україні (3,8 бала). Цей показник вказує на важливість ролі ЄС у трансформації та реформуванні української внутрішньої політики в різних сферах. Можна припустити, що такі оцінки є, з одного боку, певним авансом напередодні переговорів про вступ України до ЄС, а з іншого – свідчать про усвідомлення необхідності вдосконалення темпів реформ і забезпечення результативності їх впровадження на практиці.

Воєнну допомогу респонденти оцінили в 3,5 бала. Ця оцінка загалом вказує на недостатність темпів та обсягів постачання озброєння. Але, очевидно, що респонденти більшою мірою пов'язують надання військової допомоги в рамках НАТО та групи

⁸ Оцінки надавалися за п'ятибальною шкалою від 1 до 5, де «1» означає, що допомога є зовсім неефективною, «5» – дуже ефективною.

«Рамштайн». При цьому слід також мати на увазі й нинішню невизначеність з американською воєнною підтримкою. Респонденти, ймовірно, очікують і розраховують на рішучішу військову допомогу від ЄС, особливо на фоні сучасних потреб ЗСУ.

Своєю чергою, **більш стримано оцінюється сприяння відбудові зруйнованих об'єктів (3,4 бала) та запровадження санкцій проти країни-агресора (3,2 бала)**. Такі відносно низькі оцінки свідчать про те, що, з одного боку, результати допомоги у сфері відбудови України ще не є достатньо відчутними або масштабними. З іншого боку, санкційна політика ЄС потребує розширення та вдосконалення.

Які європейські країни найбільшою мірою допомагають Україні у протистоянні російській агресії? Експерти відзначають насамперед Велику Британію (95,3%), Литву (83,7%) та Німеччину (82,6%). Отже, на думку фахівців, підтримка цих країн, особливо військова, політична, гуманітарна, є вагомим та значимим. Зокрема, Лондон останнім часом нарощує воєнно-технічну допомогу, у т. ч. щодо постачання нових видів озброєнь, а підтримка Берліну у сфері безпеки є найбільшою в абсолютних цифрах серед європейських країн. У цьому переліку респонденти також відзначають Францію (75,6%), яка є ініціатором «коаліції рішучих», Польщу (75,6%), яка відіграє роль ключового транспортного хабу та є активним дипломатичним союзником України. Також вагомою підтримку Україні надають Латвія (64%), Естонія (62,8%), Чехія (59,3%), Данія (58,1%) та Нідерланди (58,1%). Ці країни допомагають ЗСУ, беруть участь у прийомі українських біженців, у санкційній політиці проти країни-агресора тощо. Також, на думку експертів, важливою є підтримка та допомога, яку надають Україні скандинавські країни – Швеція (48,8%), Норвегія (38,4%) та Фінляндія (23,3%).

Підсумовуючи такі експертні позиції, слід мати на увазі дві важливі обставини. По-перше, оцінки фахівців мають переважно ілюстративний характер і не повністю відображають масштаби, характер і специфіку допомоги Україні з боку держав Європи. Слід додати, що згадується лише досить стислий перелік держав. По-друге, зовнішня підтримка та допомога в різних сферах має досить динамічний характер, і ситуація має тенденцію змінюватися.

Більшість (94,2%) опитаних експертів тією чи іншою мірою погоджуються з тим, що євроінтеграція сприяє протистоянню російській агресії. Коментуючи таку позицію, можна припустити, що в широкому сенсі йдеться про вплив європейської інтеграції на здатність України протистояти російській інтервенції. Рух до ЄС сприяє збереженню Україною своєї незалежності, суверенітету та територіальної цілісності. У практичній площині євроінтеграція обумовлює консолідацію воєнно-фінансової, політичної підтримки та допомоги Україні. Водночас процес приєднання до Євросоюзу означає імплементацію масштабного пакета реформ у різних сферах, що сприятиме модернізації врядування та нормативно-правової бази, подальшій демократизації, відтак, зміцненню національної єдності й імунітету від впливу «руського миру». У цілому європейська інтеграція є одним із ключових інструментів зміцнення обороноздатності, дипломатичної підтримки та економічної стійкості країни.

Очевидно, що євроінтеграція набуває особливої ваги та значення для України з огляду на ускладнення геополітичної ситуації в цілому. Нині подальша воєнно-політична підтримка України з боку Вашингтона викликає обґрунтовані сумніви, тому на порядку денному української дипломатії постає питання: чи зможуть ЄС та країни Європи у короткостроковій перспективі (1-2 роки) компенсувати відсутність допомоги Україні з боку США?

Відповідаючи на це питання, експерти найчастіше (58,1%) відзначають, що Європі навряд чи вдасться в короткостроковій перспективі повністю компенсувати відсутність американської воєнної допомоги (зброя, боєприпаси, військова техніка). Це пов'язано з обмеженнями виробничих потужностей країн ЄС, політичною обережністю окремих урядів та браком масштабної номенклатури військової допомоги Україні аналогічної американській. Очевидно, що така ситуація потребує активізації української політики на американському напрямі, можливо, переведення воєнно-технічного партнерства з США на комерційну основу, а також використання альтернативних джерел поставок воєнної продукції.

Неоднозначно фахівці оцінюють можливість європейців замінити США у сфері надання розвідувальних даних. Зокрема

47,7% опитаних вважають, що тією чи іншою мірою служби європейських країн можуть це зробити. Водночас 50% опитаних із цим не погоджуються. Можна припустити, що експерти усвідомлюють роль США як лідера у сфері технологічної розвідки, при цьому Європа може частково компенсувати цю допомогу, але сприймається вона як менш потужний гравець у сфері військової розвідки та супутникового спостереження.

Оцінюючи інші можливості Європи, більшість респондентів (77,9%) вважають, що тією чи іншою мірою ЄС й інші європейські країни зможуть компенсувати відсутність американської частки у зовнішній бюджетній підтримці України. Лише кожен п'ятий експерт дотримується протилежної думки. Безумовно, це важлива сфера допомоги, яка надає фінансово-економічну стійкість країні у протистоянні російській агресії. **Також абсолютна більшість (96,5%) опитаних переконані у тому, що Європа може повністю замінити США у сфері надання гуманітарної допомоги.**

Своєю чергою, 89,5% фахівців схильні вважати, що Європа спроможна компенсувати відсутність американської підтримки України у політико-дипломатичній сфері на міжнародних майданчиках. До речі, нині якраз це відбувається повним обсягом на міжнародній арені, коли зовнішня риторика керівництва США та діяльність на міжнародних майданчиках набуває «нейтрально-миролюбного» характеру. Цією сторінкою в історії американської дипломатії навряд чи можна буде пишатися.

Отже, найбільш проблемними сферами, на думку експертів, є військова допомога та розвідка, де США залишаються критично важливим союзником, допомогу якого важко повністю компенсувати у короткостроковій перспективі.

ПЕРЕГОВОРИ З ПРИПИНЕННЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: СТАН І РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ

Важливе значення мали ініційовані США окремі раунди переговорів з Києвом і Москвою з припинення війни в Україні. Американська сторона провела серію двосторонніх консультацій на вищому та високому рівнях з

представниками України та країни-агресора. При чому слід зазначити, що «човникова» дипломатія США між Україною та РФ здійснювалася на фоні масштабних трансформацій американської зовнішньої політики й, на жаль, характер цих перемовин свідчить, що американська формула «мир через силу» була вповні запроваджена в основному щодо країни-жертви агресії, а стосовно держави-окупанта Вашингтон вдався до поступок і невиправданих публічних авансів.

Як оцінюють цей процес українські експерти? **Опитані фахівці відверто песимістично характеризують результативність цих перемовин.** На їхню думку, більшість переговорних опцій: «припинення обстрілів об'єктів енергетики»; «запровадження тимчасового, 30-денного режиму припинення вогню на всій лінії фронту»; «укладення повномасштабної мирної угоди» набрали менше, ніж 2 бали за п'ятибальною шкалою, та лише одна позиція — «забезпечення безпеки судноплавства в Чорному морі» набрала 2,1 бала⁹.

Отже, в очах експертів результати дипломатичних зусиль США виглядають, м'яко кажучи, незадовільними. Такий скептицизм фахівців обумовлений принаймні трьома причинами.

По-перше, попередній багаторічний негативний досвід ведення переговорів із росією свідчить, що країна-агресор постійно порушує досягнуті домовленості, використовує недоброчесну переговорну практику. **По-друге**, нині спостерігається постійне затягування переговорів із боку росії, висування додаткових необґрунтованих, заздалегідь неприйнятних ультимативних вимог. **По-третє**, продовжується ескалація російської агресії, тривають постійні атаки об'єктів енергетичної інфраструктури (тобто порушення енергетичного перемир'я, про дотримання якого заявив російський диктатор), завдаються ракетні удари по мирних українських містах.

Говорячи про стан та перспективи переговорів із припинення війни в Україні, неможливо обійти питання ролі й участі у мирному процесі Європи, на теренах якої тривають бойові дії.

⁹ Оцінки надавалися за п'ятибальною шкалою від 1 до 5, де «1» означає, що досягти результату зовсім не вдасться, «5» — результат буде повною мірою досягнуто.

Отже, українські експерти майже **одно-стайні у тому, що ЄС має брати участь у переговорному процесі щодо припинення війни в Україні**: «так» відповіли 82,6% опитаних, «скоріше так» – 12,8%, тобто абсолютна більшість опитаних (95%) тією чи іншою мірою підтримали таку ідею. Примітно, що жоден з експертів не обрав відповідь «ні», відповідаючи на це запитання.

Загалом, можна стверджувати, що українські експерти розглядають ЄС як стратегічного політичного та воєнного союзника нашої держави. Євросоюз може бути надійним партнером України у переговорах із росією та зможе збалансувати агресивну російську політику на фоні «посередницької» ролі США. Варто нагадати, що загалом Вашингтон нині розглядає війну в Україні як «зону відповідальності» Європи. Без сумніву, українські експерти усвідомлюють необхідність участі ЄС у мирних переговорах. При цьому, окремі питання (зокрема, зняття санкцій з росії, розміщення миротворчого контингенту в Україні) неможливо вирішити без участі об'єднаної Європи.

У цьому контексті цікавими є думки фахівців стосовно ініціативи лідерів Великої Британії та Франції щодо створення «коаліції рішучих» і формування миротворчого контингенту для підтримки миру в Україні. **Переважна більшість представників українського експертного співтовариства «позитивно» (64%) та «скоріше позитивно» (24,4%) оцінюють таку ініціативу Лондону та Парижу.** В очах українських експертів такий крок із боку європейських держав виглядає абсолютно закономірним та обґрунтованим. Особливо, за умов, коли Президент США Д. Трамп (як вже наголошувалося вище) виконує роль посередника між нашою державою та країною-агресором. Відтак, саме об'єднана Європа може зайняти місце головного союзника України у боротьбі з росією, замість США. Водночас слід зазначити, що така ініціатива європейських партнерів також обумовлена тим, що наступною ціллю агресивної політики росії може бути Європа.

ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ ДО ЄС

У цілому експерти переважно зі стриманим оптимізмом прогнозують можливість відкриття у першому півріччі 2025 р. кластера «Основи» (Fundamentals) у переговорах про вступ України до ЄС. 54,6% опитаних відповіли «так» і «скоріше так» (46,5%). Водночас 33,7% респондентів дали негативну відповідь. За правилами ЄС цей кластер відкривається першим і закривається останнім. Слід згадати, що українська сторона підготувала для переговорного процесу розгалужену структуру відповідних робочих груп. Зокрема, масштабним є залучення українських державних структур та інституцій громадянського суспільства до процесу переговорів про вступ. За інформацією уряду, станом на січень 2025 р., у створених 36 національних переговорних групах беруть участь понад 100 державних інституцій (майже 1 000 осіб), 100 народних депутатів та представників апарату Верховної Ради, 292 представники громадськості та бізнесу, 43 науковці тощо¹⁰.

3 червня 2024 р. було запроваджено офіційний скринінг відповідності українського законодавства праву ЄС. У січні 2025 р. ці процедури були завершені щодо першого кластера. Нещодавно завершені скринінгові процедури стосовно глав кластера № 2 («Внутрішній ринок») і кластера № 3 («Конкурентоспроможність та інклюзивний розвиток»). Також триває скринінг національного законодавства в рамках кластера № 6 «Зовнішні відносини».

Отже, 24 січня 2025 р. Єврокомісія передала Європейській раді перший фінальний звіт за результатами скринінгу українського законодавства щодо першого кластера. Після внутрішніх процедур ЄС (і консенсусного рішення) має бути організована Міжурядова конференція, на якій сторони офіційно відкривають переговори по цьому кластеру.

Для української сторони відкриття переговорного процесу є стратегічно важливим із багатьох причин, у т. ч. з огляду на динаміку

¹⁰ Віцепрем'єр-міністерка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – міністерка юстиції Ольга Стефанішина: «Кібервійна триватиме доки у нас війна з росією». – Укрінформ, 14 січня 2025 р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3948279-vicepremerministerka-ministerka-usticii-ukraini-olga-stefanisina.html>.

геополітичних процесів. Водночас матеріалізація перспективи вступу до ЄС є потужним морально-психологічним стимулом і додатковою мотивацією для українських громадян, особливо в умовах тривалої війни.

Але в березні-квітні 2025 р. міністр Польщі з питань ЄС А. Шлапка та Глава МЗС Польщі Р. Сікорський публічно заявляли, що Єврокомісія та Польща, яка головує у ЄС, готові до відкриття першого кластера «Основи», але цей процес, на жаль, блокується Угорщиною¹¹.

Як вже наголошувалося, Будапешт у 2025 р. виступив із серією антиукраїнських заяв і вимог до ЄС, з метою блокування переговорного процесу з Україною. Зокрема, В. Орбан у березні 2025 р. висунув ЄС пакет ультимативних вимог. Серед яких – унеможливлення членства України в ЄС¹². Глава угорського МЗС П. Сіярто вчоргове виступив із фальшивими звинуваченнями України в утиску прав угорської меншини в Закарпатті. Паралельно правлячий режим Угорщини вдався до відверто антиєвропейських кроків: офіційний Будапешт заявив про вихід країни з Міжнародного кримінального суду, водночас В. Орбан повідомив про плани ліквідувати ЗМІ та громадські організації, які отримують фінансування з-за кордону¹³.

Українська сторона неодноразово на різних рівнях звертала увагу ЄС на деструктивну позицію Угорщини. Зокрема, у виступі на засіданні Європейської Ради 20 березня Президент В. Зеленський зазначив, що «це просто не по-європейськи, коли одна людина блокує рішення, які важливі для всього континенту, або які вже були узгоджені. Україна виконала вимоги, але зараз є серйозні труднощі з відкриттям першого та, звичайно, інших переговорних кластерів щодо вступу

України до ЄС... Європа мусить мати спосіб запобігати окремим учасникам блокувати те, що потрібне для всіх»¹⁴.

Серед країн ЄС посилюється негативне ставлення до позиції угорського керівництва, спостерігається політична ізоляція Прем'єр-міністра цієї країни, який стає все більш токсичною й одіозною фігурою. При цьому все більшу гостроту набуває хронічна проблема розширення сфери ухвалення важливих рішень (у т. ч. у зовнішній політиці) не консенсусом, а кваліфікованою більшістю.

Наскільки проблемним і складним для України буде імплементація європейських законодавчо-правових норм у рамках першого кластера «Основи», який містить вісім переговорних глав? Очевидно, що ступінь «проблемності» глави значною мірою залежить від поточної ситуації у відповідній сфері й обсягу необхідних реформ.

Невипадково експерти насамперед відзначають комплексну главу «судова влада та основоположні права», яка передбачає проєвропейську трансформацію системи судової влади, боротьбу з корупцією, імплементацію у національну правову систему низку конвенцій, протоколів, хартій та декларацій ЄС у сфері захисту демократії та різноманітних прав людини тощо. Рівень складності цієї глави за п'ятибальною шкалою фахівці оцінюють у 4 бала¹⁵.

Водночас на думку респондентів, достатньо складною (3,6 бала) є глава «Юстиція, свобода та безпека», яка включає широкий спектр питань, зокрема, створення умов для вільного пересування громадян, боротьбу з організованою злочинністю, візовий режим, надання притулку, управління зовнішніми кордонами ЄС тощо.

¹¹ У ЄС кажуть, що не можуть відкрити переговорні кластери з Україною без згоди Угорщини. – Українська правда, 18 березня 2025 р., <https://www.pravda.com.ua/news/2025/03/18/7503433/>.

¹² «Союз без України»: Орбан опублікував список вимог до Брюсселя. – Українська правда, 15 березня 2025 р., <https://www.pravda.com.ua/news/2025/03/15/7503036/>.

¹³ Орбан обіцяє знищити фінансовані з-за кордону ЗМІ та НУО «як комах». – Європейська правда, 15 березня 2025 р., <https://www.euointegration.com.ua/news/2025/03/15/7207283/>.

¹⁴ Європі потрібна швидкість в ухваленні рішень і чіткі інструменти для захисту від непотрібних блокувань – виступ Президента на засіданні Євроради. 20 березня 2025 р., <https://www.president.gov.ua/news/evropi-potribna-shvidkist-v-uhvalenni-rishen-i-chitki-instr-96761>.

¹⁵ Оцінки надавалися за п'ятибальною шкалою від 1 до 5, де «1» означає, що глава зовсім не викликати складнощів, «5» – дуже складна.

У 3,5 бала оцінюється глава «Економічні критерії». Своєю чергою, у 3,4 бала оцінюються глави «Реформа державного управління» та «Фінансовий контроль». У цьому плані не можна не погодитися з думкою респондентів стосовно важливості реформи державного управління, яку деякі експерти характеризують як «мати всіх реформ». Очевидно, що без сучасного, ефективного та професійного врядування, позбавленого корупції, всі інші трансформації будуть приречені на невдачу. Відтак, вдосконалення та оптимізація публічного управління є одним із ключових пріоритетів проєвропейських реформ.

Характеризуючи складність першого кластера, респонденти також відзначають «функціонування демократичних інституцій». Ідеться про забезпечення стабільності та сприятливих правових умов для розвитку громадських організацій, а в ширшому сенсі – забезпечення фундаментальних прав і свобод, що є значимим для України, в умовах війни. При цьому розвиток громадянського суспільства слід розглядати як фактор забезпечення на перспективу стійкого національного імунітету від довготривалого гібридного впливу країни-агресора, що триватиме навіть за умов припинення війни в Україні.

Підсумовуючи наведене вище, слід зазначити, що імплементація до національного законодавства європейських норм, передбачених кластером № 1, який об'єднує тематику фундаментальних прав і свобод, є важливим для України, за умов тривалого режиму воєнного стану. Війна де-факто й де-юре унеможливує проведення виборів, запровадження вимушеної тимчасовий відступ від деяких міжнародних зобов'язань у сфері демократії, спостерігається централізація системи державного управління тощо. Отже, зміцнення демократичних засад у суспільному житті, сталість демократичних інституцій, верховенство права є значимою та актуальною проблематикою під час воєнного стану.

Своєю чергою, цікавими є оцінки фахівцями часових рамок вступу України до ЄС. 3,5% експертів налаштовані досить оптимістично, вважаючи, що Україна приєднається до ЄС протягом 1-3 років. Своєю чергою, 29,1% відзначають більш тривалу перспективу у 3-5 років. Але більшість (51,2%) опитаних переконані, що Україна вступить до ЄС

через 5-10 років. Слід додати, що 8,1% вважають реальним вступ до Євросоюзу через 10-20 років. Статистично незначна частка (1,2%) схильні думати, що цього ніколи не відбудеться.

Необхідно підкреслити, що практика європейської інтеграції в умовах широко-масштабної війни є безпрецедентною в історії Євросоюзу, тому навряд чи варто в цьому плані орієнтуватися на досвід вступних переговорів інших європейських країн.

Водночас говорячи про часові рамки вступу України до ЄС, слід мати на увазі наступні важливі обставини. **По-перше**, слід враховувати те, що в ході війни Україна платитиме за рух до ЄС велику ціну, що обумовлює необхідність інтенсивного переговорного процесу про інтеграцію до євроспільноти. Київ об'єктивно не має часу на повільні довготривалі перемовини за балканським сценарієм або на багаторічний період відкриття всіх переговорних глав.

По-друге, Україна стала ареною протистояння глобальних сил на європейському континенті. Від ситуації на українсько-російському фронті значною мірою залежить подальший розвиток ЄС та Європи в цілому. Зокрема, варто зазначити, що гальмування євроінтеграції в Україні матиме критично негативний вплив, зокрема, на ситуацію в Молдові (проросійський реванш на майбутніх парламентських виборах у Молдові, по суті, відкриватиме «другий фронт» проти України та ЄС). Загалом, все це визначає ексклюзивність і геополітичну вагу української євроінтеграції. У широкому сенсі приєднання України до євроспільноти слід розглядати як спільне протистояння російській гібридній експансії на європейському континенті, так і в ширшому контексті глобальної конфронтації між західною демократією й табором авторитарних країн.

Очевидно, з огляду на ці обставини, процес розширення ЄС має набути нової динаміки. Разом із тим, окреслюючи часові горизонти вступу України до ЄС, слід мати на увазі, що основний вплив на тривалість переговорного процесу будуть мати наступні фактори: російська війна проти України; розв'язання внутрішніх проблем у нашій країні та результативне просування на шляху єврореформ; здатність сторін до компромісів у різних сферах у контексті переговорного

процесу (у т. ч. подолання спротиву керівництва Угорщини); політичні, соціально-економічні тенденції на теренах ЄС тощо.

ДЕЯКІ ПІДСУМКИ

Європейська інтеграція України здійснюється в умовах широкомасштабної російської агресії, під впливом різноспрямованих зовнішніх процесів глобального та регіонального характеру. З одного боку, нова зовнішня політика США призвела до посилення турбулентних тенденцій на світових ринках і зміни геополітичного ландшафту, зокрема, девальвації євроатлантичної солідарності та загострення відносин Вашингтона з Брюсселем. З іншого — зростає нестабільність та ескалація конфліктності в різних регіонах світу, триває подальше розмежування світової спільноти в контексті протистояння країн демократичного світу й альянсу авторитарних держав. Водночас ускладнюється політична, соціально-економічна ситуація на теренах ЄС. Ці тенденції не можуть не позначитися на відносинах Києва та Брюсселя й, відповідно, на євроінтеграції України до євроспільноти.

Специфіка української євроінтеграції має унікальний характер в історії розширення Євросоюзу. Зрозуміло, що в цьому дослідженні неможливо охопити всі особливості та специфічні риси українського руху до ЄС. Але деякі результати цього експертного опитування становлять інтерес і заслуговують на увагу.

Очевидно, що з огляду на нинішню зовнішню політику США, пріоритетного, стратегічно важливого значення для України набуває консолідована політична, воєнно-фінансова підтримка Європи, зростає значимість прискореної та ефективної інтеграції до ЄС.

Представники експертного співтовариства позитивно оцінюють євроінтеграційну політику української влади. В умовах війни країна активно впроваджує проєвропейські реформи в різних сферах, вдосконалює національне законодавство, поглиблює секторальне співробітництво з Брюсселем тощо. Водночас на думку фахівців, рух до євроспільноти уповільнюється насамперед через внутрішні проблеми; широкомасштабну

агресію росії проти України; гальмування євроінтеграції України з боку керівництва Угорщини; негативні світові тенденції тощо.

Оцінюючи європейську допомогу Україні, фахівці насамперед відзначають політичну підтримку Києва, допомогу українським біженцям, фінансову підтримку тощо. Більш стримано оцінюється воєнна допомога. Очевидно, що саме цей напрям потребує нарощування спільних зусиль Києва та Брюсселя, зокрема, як активізації поставчань озброєння, так і розширення інтеграції українського ОПК до системи оборонних індустрій Європи, посилення кооперації виробників озброєнь. На думку експертів, найбільшою мірою допомагають Україні у протистоянні російській агресії Велика Британія, Німеччина, Франція, країни Балтії, Польща, Скандинавські країни, Чехія, Данія, Нідерланди тощо. У цьому контексті слід зазначити, що безумовно важливою та цінною для України є підтримка також інших європейських держав, їхня політична солідарність і просування інтересів України на світовій арені.

Важливим підсумком дослідження є те, що абсолютна більшість експертів переконана, що європейська інтеграція сприяє протистоянню російській інтервенції, причому, очевидно, ідеться як про воєнно-фінансову, гуманітарну допомогу, так і про сприяння внутрішнім реформам в Україні тощо.

Заслужують на увагу оцінки фахівців стосовно можливості Європи компенсувати Україні у найближчій перспективі відсутність американської допомоги. Отже, більшість експертів впевнені, що Європа загалом здатна без участі США забезпечити бюджетну підтримку, гуманітарну допомогу та політико-дипломатичну підтримку також. Але щодо воєнної допомоги й надання розвідданих у фахівців є сумніви. Такі оцінки свідчать про важливість оптимізації та зміцнення діалогу з нинішнім керівництвом США, докладання зусиль щодо збереження у тій чи іншій формі воєнно-технічного партнерства з США, надання Україні необхідної розвідувальної інформації тощо.

Представники експертної спільноти України підтримують і позитивно оцінюють

ініціативу лідерів Великої Британії та Франції щодо створення «коаліції рішучих» і формування миротворчого контингенту для підтримки миру в Україні. Таку підтримку ідеї введення в Україну європейського воєнного контингенту можна пояснити зокрема тим, що в експертному середовищі досить скептично оцінюється результативність ініційованих США переговорів щодо припинення війни в Україні. Очевидними є як небажання країни-агресора йти на будь-які компроміси, затягування переговорів і нарощування інтенсивності бойових дій, так і тиск на Україну з боку США та підштовхування Києва до неприйнятних умов перемир'я. З огляду на це, зрозуміло та логічно є майже однотайна позиція експертів стосовно того, що ЄС має брати участь у мирному переговорному процесі.

Питання безпеки безпосередньо пов'язані з інтеграцією України до ЄС, яка є засобом і інструментом протистояння російській агресії. У цьому контексті важливого значення набуває для України започаткування практичного переговорного процесу про вступ до ЄС. Найчастіше експерти наголошують на тому, що у першому півріччі 2025 р. вдасться відкрити переговори по першому кластеру «Основи» (Fundamentals). Водночас викликає занепокоєння те, що третина опитаних висловлюють обґрунтовані сумніви через деструктивну, недружню позицію керівництва Угорщини, що блокує переговорний процес, висувуючи спекулятивні вимоги та брехливі звинувачення на адресу України. На фоні складних і несприятливих геополітичних тенденцій «угорський фактор» набуває для України та для ЄС в цілому геополітичної ваги й стратегічного значення. Очевидно, ЄС має залучити всі наявні фінансові, політико-адміністративні, правові важелі для подолання опору офіційного Будапешту та відкриття у 2025 р. всіх кластерів у переговорах з Україною.

Зрозуміло, що ці перемовини про вступ України до ЄС не будуть простими. На думку експертів, ряд переговорних глав першого кластера потребуватимуть активних зусиль української сторони. Зокрема, йдеться про глави, що передбачають проєвропейську трансформацію системи державного управління, реформу судової влади, боротьбу з корупцією, імплементацію у національну правову систему європейських норм щодо захисту прав людини тощо.

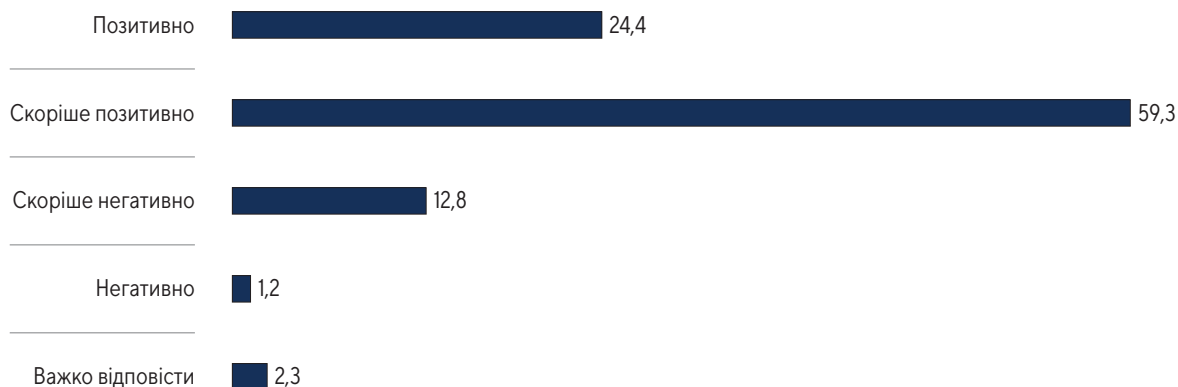
Важливим результатом проведеного опитування є те, що в українському експертному середовищі вступ до ЄС сприймається й оцінюється як достатньо реальна, середньострокова перспектива. За прогнозами більшості фахівців, Україна вступить до ЄС протягом 5-10 років.

Підсумовуючи позиції експертів, слід зазначити, що нині, на фоні несприятливих трансформацій зовнішньої політики США, для України зростає значення ролі ЄС як стратегічного союзника. Водночас очевидно, що Києву, за допомогою країн-партнерів, необхідно намагатися відновити продуктивний діалог з Вашингтоном, з урахуванням специфіки нової американської політики.

Своєю чергою, підвищується актуальність прискореної та ефективної інтеграції до ЄС. Зокрема, ключовим завданням Києва є відкриття у 2025 р. шести тематичних кластерів і започаткування діалогу з Брюсселем по всім переговорним главам. З огляду на це, важливо спільно з європейськими партнерами зосередити зусилля на подоланні наявних проблем і перешкод. Фактором успішності просування України до євроспільноти є зміцнення внутрішньої єдності та стійкості, запровадження продуктивних внутрішніх проєвропейських реформ, нарощування оборонного потенціалу для протистояння російській інтервенції.

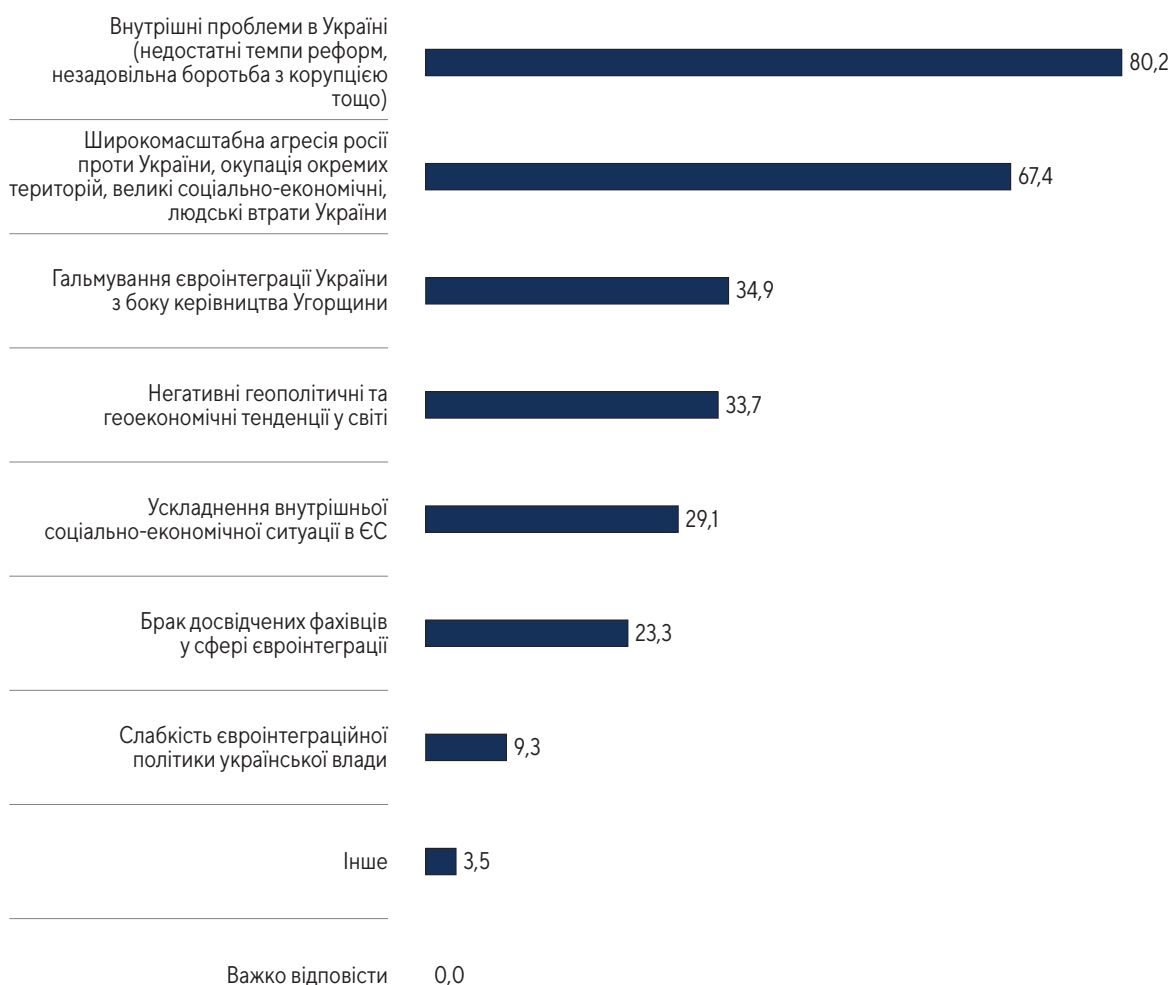
ЯК БИ ВИ ОЦІНИЛИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ?

% опитаних експертів

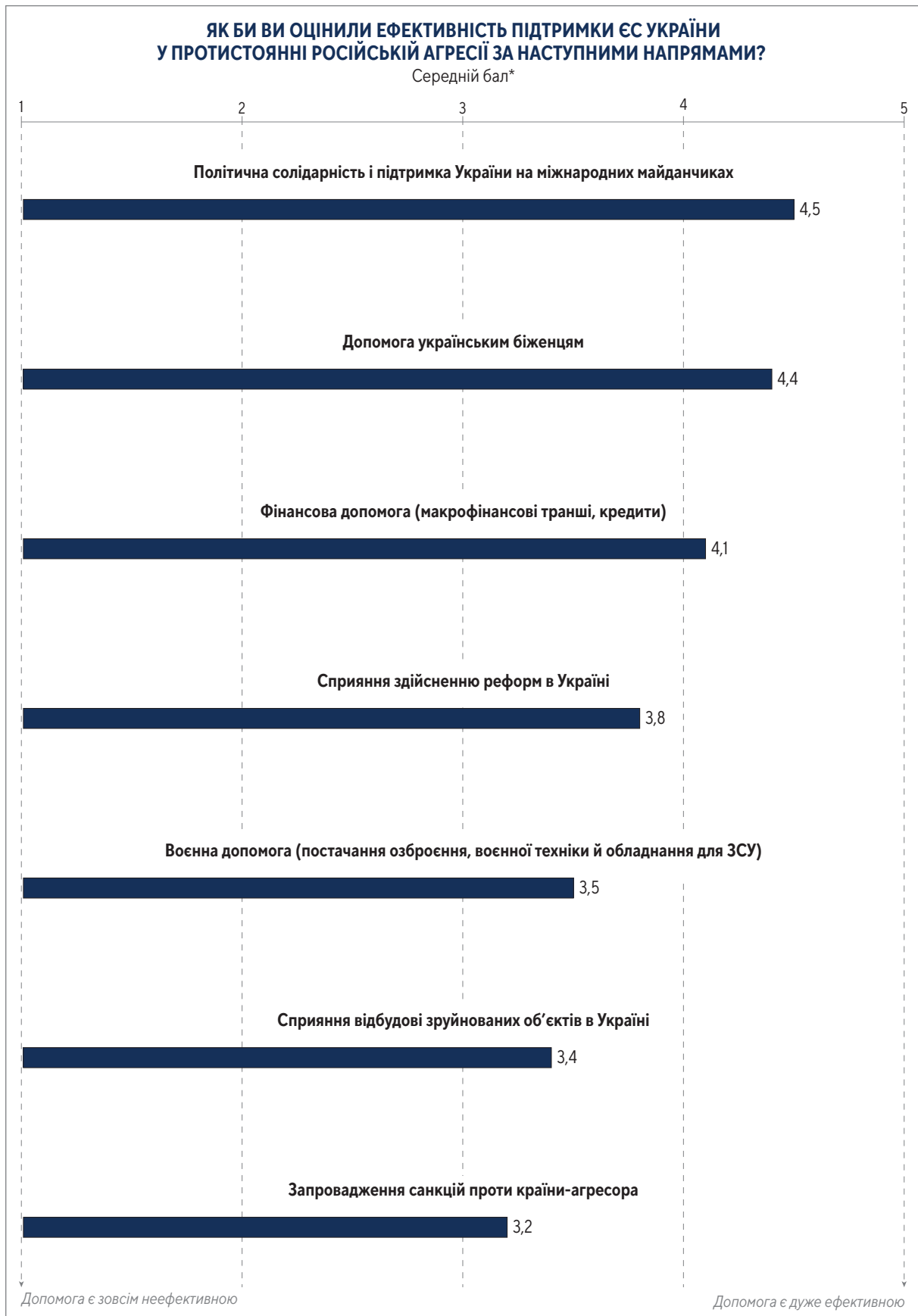

ЩО НАЙБІЛЬШОЮ МІРОЮ ПЕРЕШКОДЖАЄ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС?*

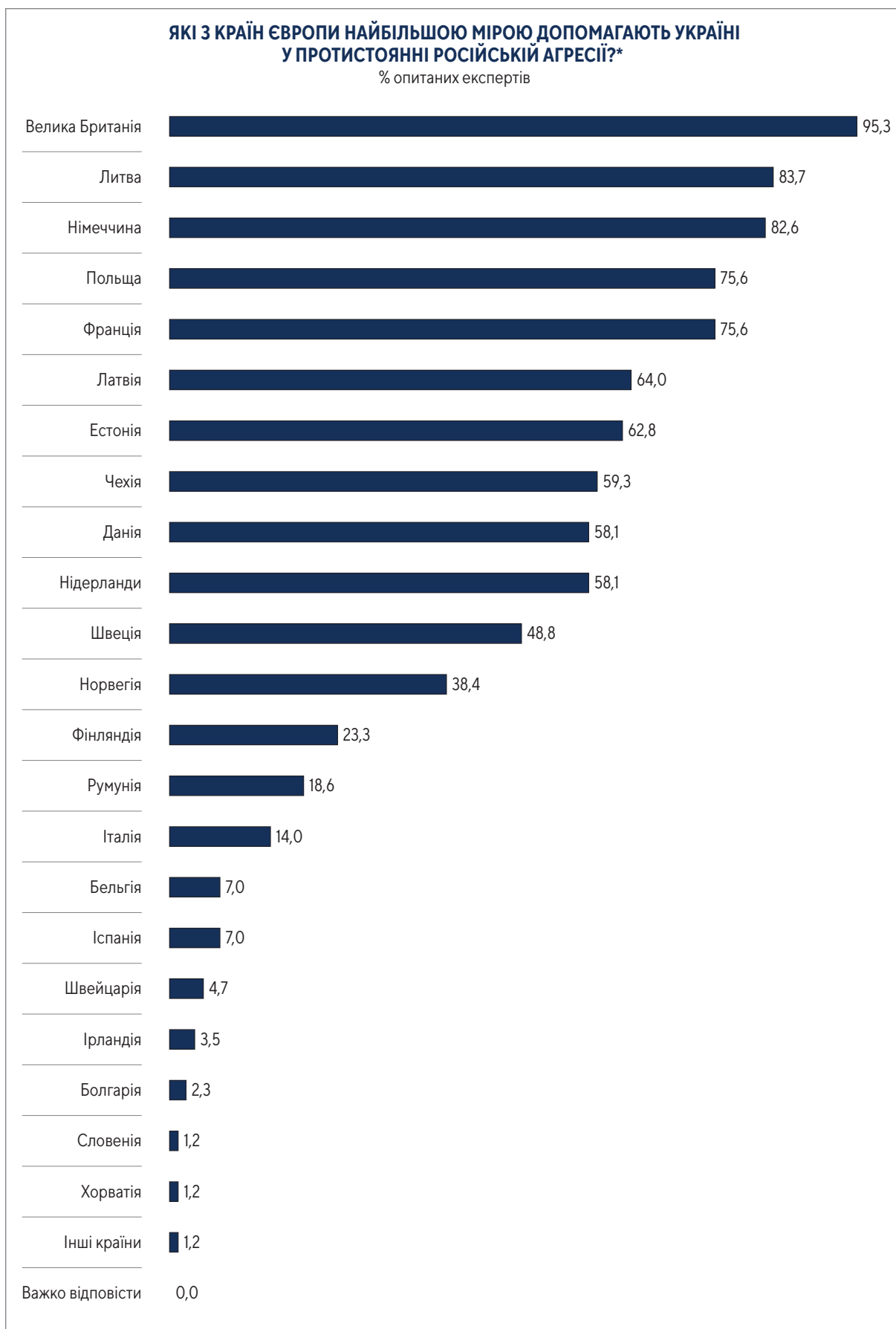
% опитаних експертів

* Респондентам пропонувалося обрати не більше трьох варіантів відповіді.

* По кожній позиції за п'ятибальною шкалою від 1 до 5, де «1» означає, що допомога є зовсім неефективною, «5» – дуже ефективною.

* Респондентам пропонувалося обрати не більше десяти країн з наведеного переліку.

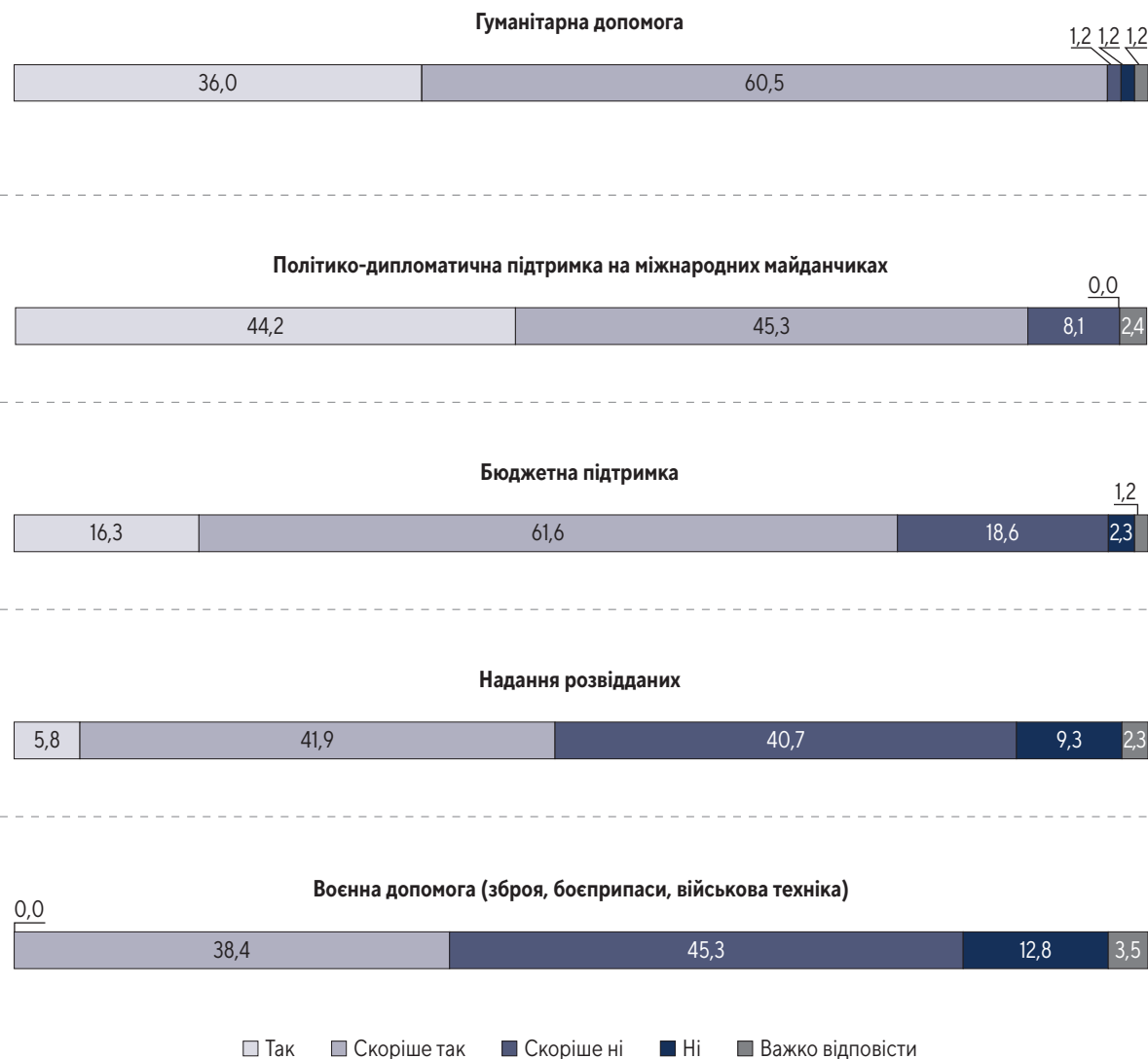
ЧИ СПРИЯЄ ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ПРОТИСТОЯННЮ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ?

% опитаних експертів

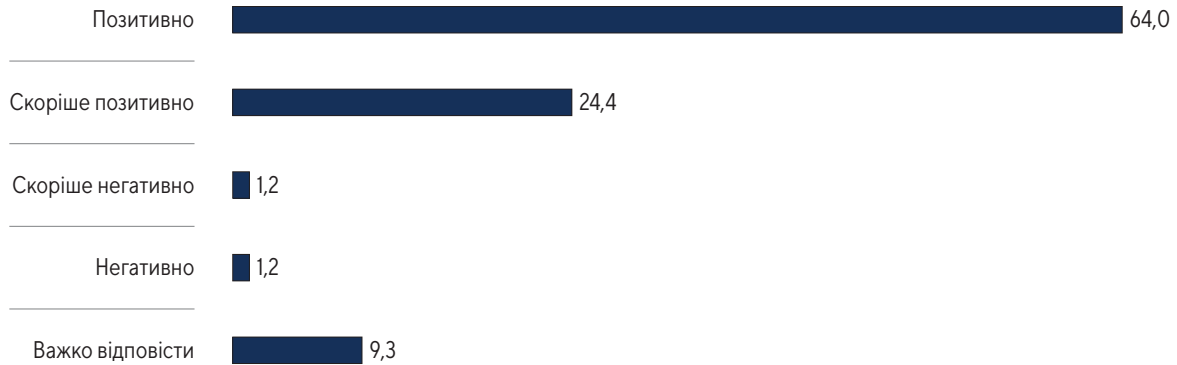

ЧИ ЗМОЖУТЬ ЄС І КРАЇНИ ЄВРОПИ У КОРОТКОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ (1-2 РОКИ) КОМПЕНСУВАТИ ВІДСУТНІСТЬ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ З БОКУ США У ТАКИХ СФЕРАХ?

% опитаних експертів

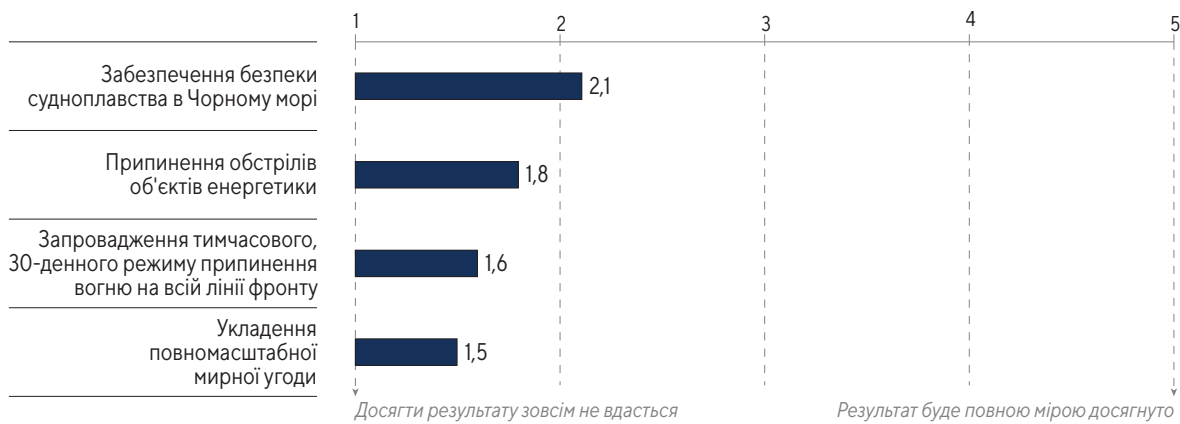

ЯК ВИ ОЦІНЮЄТЕ ІНІЦІАТИВУ ЛІДЕРІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ФРАНЦІЇ ЩОДО СТВОРЕННЯ «КОАЛІЦІЇ РІШУЧИХ» І ФОРМУВАННЯ МИРОТВОРЧОГО КОНТИНГЕНТУ ДЛЯ ПІДТРИМКИ МИРУ В УКРАЇНІ?*
% опитаних експертів

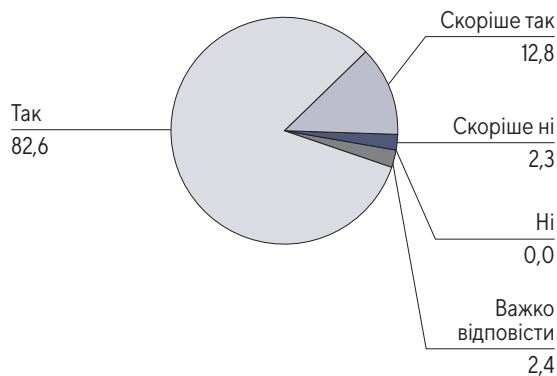
* Респондентам пропонувалося обрати лише один варіант відповіді.

ЯК ВИ ОЦІНЮЄТЕ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПЕРЕГОВОРНОГО ПРОЦЕСУ, ІНІЦІЙОВАНОГО США З МЕТОЮ ПРИПИНЕННЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ?*
Середній бал*

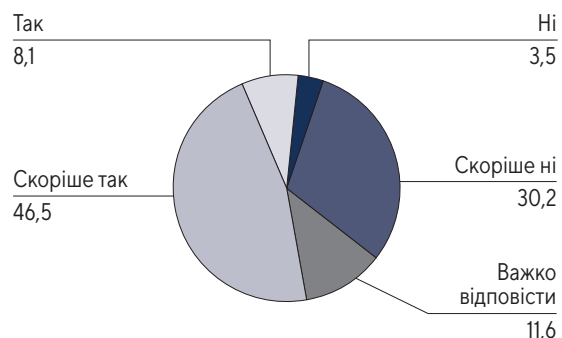

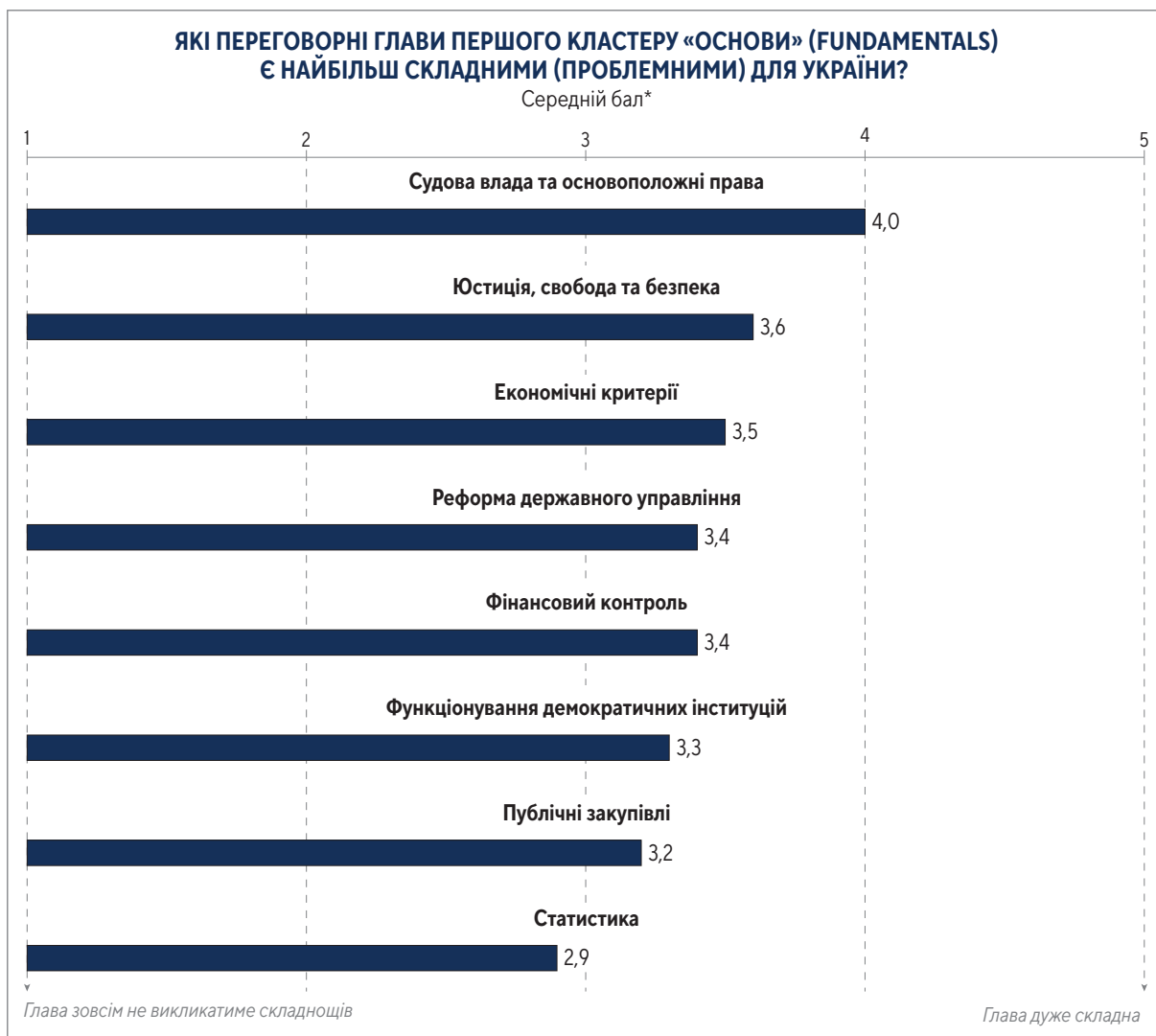
* По кожній позиції за п'ятибальною шкалою від 1 до 5, де «1» означає, що досягти результату зовсім не вдається, «5» – результат буде повною мірою досягнуто.

ЧИ МАЄ ЄС БРАТИ УЧАСТЬ У ПЕРЕГОВОРНОМУ ПРОЦЕСІ ЩОДО ПРИПИНЕННЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ?*
% опитаних експертів

ЧИ ВДАТЬСЯ У ПЕРШОМУ ПІВРІЧЧІ 2025 р., ПІД ЧАС ГОЛОВУВАННЯ ПОЛЬЩІ В ЄС, ВІДКРИТИ ПЕРШИЙ КЛАСТЕР «ОСНОВИ» (FUNDAMENTALS) У ПЕРЕГОВОРАХ ПРО ВСТУП УКРАЇНИ ДО ЄВРОСОЮЗУ?*
% опитаних експертів

* По кожній позиції за п'ятибальною шкалою від 1 до 5, де «1» означає, що глава зовсім не викликати складнощів, «5» – дуже складна.

